

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Oude Brusselstraat (Ternat, Vlaams-Brabant)

Projectcode: 2019K24
November 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Wouter Van Goidsenhoven, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	21
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	22
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	24
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	24
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	28
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	28
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	32
1.5	Synthese	35
2	Bibliografie.....	37

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Zicht vanaf de westzijde van het plangebied (©Google Streetview).	14
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 6: Geplande bodemingrepen weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	20
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	25
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	33

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).....	34

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....16

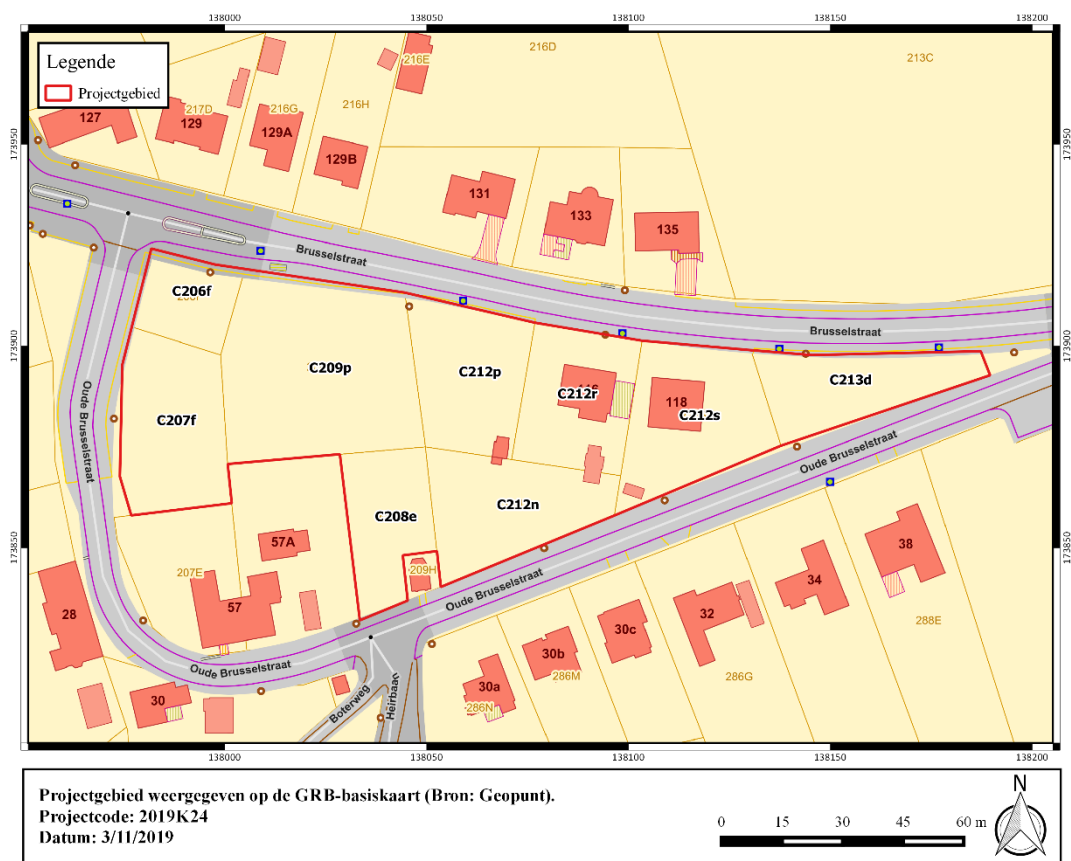
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

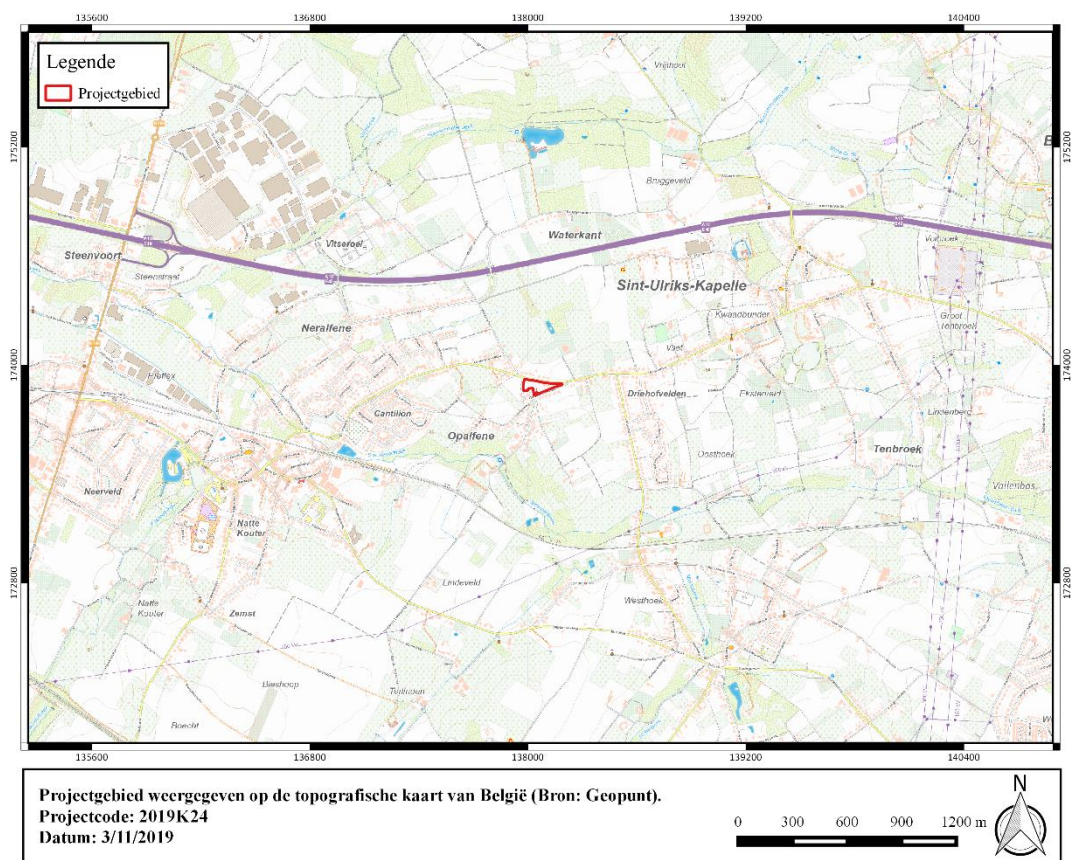
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Ternat
	Deelgemeente	/
	Postcode	1740
	Adres	Oude Brusselstraat 1740 Ternat
	Toponiem	Oude Brusselstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 137951 Y _{min} = 173801 X _{max} = 138205 Y _{max} = 173977
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ternat, Afdeling 1, Sectie C, nr's: 206f, 207f, 209p, 208 ^e , 212p, 212n, 208 ^e , 212r, 212s, 213d Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 9166 m², de geplande werken hebben betrekking op een zone van 6920 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Oude Brusselstraat Ternat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

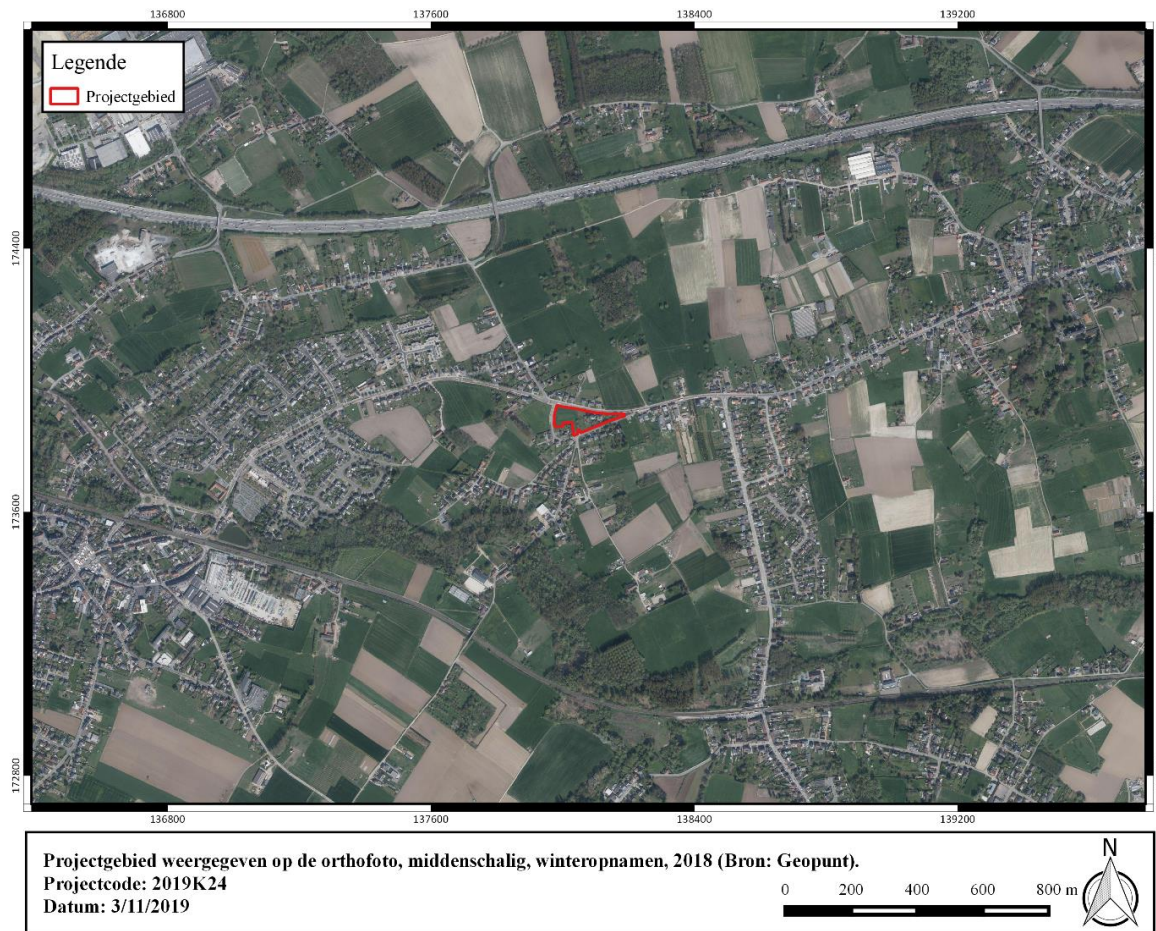
² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Ternat, in de provincie Vlaams-Brabant. De gemeente is gelegen in het Pajottenland en grens ten westen aan Liedekerke, ten noorden aan Affligem en Asse, ten oosten aan Dilbeek en ten zuiden aan Lennik en Roosdaal.

Het plangebied zelf grens ten noorden aan de Brusselstraat en ten zuiden aan de Oude Brusselstraat. De dorpskernen van Ternat en Sint-Ulriks-Kapelle situeren zich respectievelijk 1,6 km ten westen en 1,6 km ten oosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

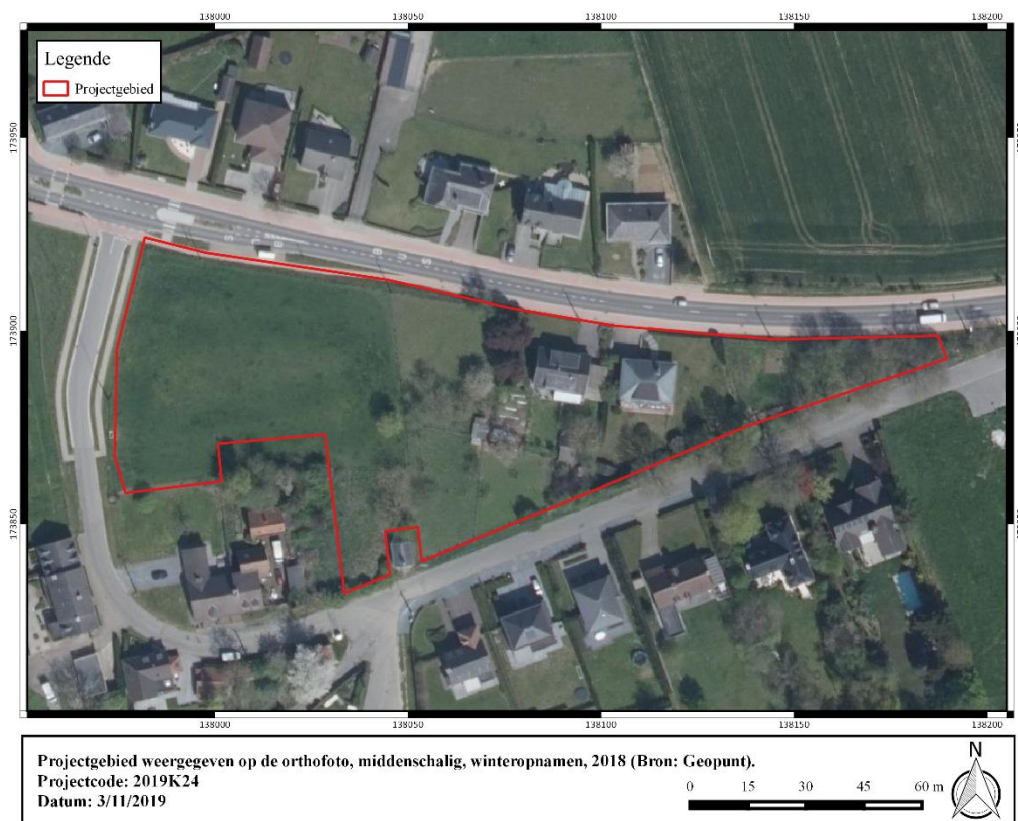
1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De oppervlakte van het plangebied bedraagt 9166 m². Op heden is ca. 365 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 222 m² verhard. Deze bebouwing en verharding situeert zich quasi integraal in de zone die buiten de huidige verkavelingsvergunning gesloten is. Het overige deel van het terrein is in gebruik als graszone, verspreid komt vegetatie voor in de vorm van boomgroei.

Figuur 4: Zicht vanaf de westzijde van het plangebied (©Google Streetview).

Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 9166 m², de geplande werken hebben betrekking op een zone van 6920 m². Het overige deel van het terrein is buiten de verkaveling gesloten. Indien deze zone in de toekomst ontwikkeld wordt, zal een nieuwe vergunningsaanvraag moeten worden ingediend waarbij een nieuwe archeologienota bijgevoegd zal moeten worden.

Binnen de zone waarvoor nu de vergunning wordt aangevraagd voorziet de opdrachtgever de realisatie van 12 loten met bijhorende infrastructuur. Hier kan - gelet op de geplande werken, het hierbij gepaard gaande werfverkeer en werfinrichting én de potentiële toekomstige ingrepen in de individuele kavels – uitgegaan worden van een integrale verstoring.

Figuur 6: Geplande bodemingrepen weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Formatie van Tielt
Quartair	Quartair Type 1
Bodemtypes	(x)Lda, wLDx EAx
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	37.5 – 45.0 m TAW
Hydrografie	Denderbekken, deelbekken Bellebeek

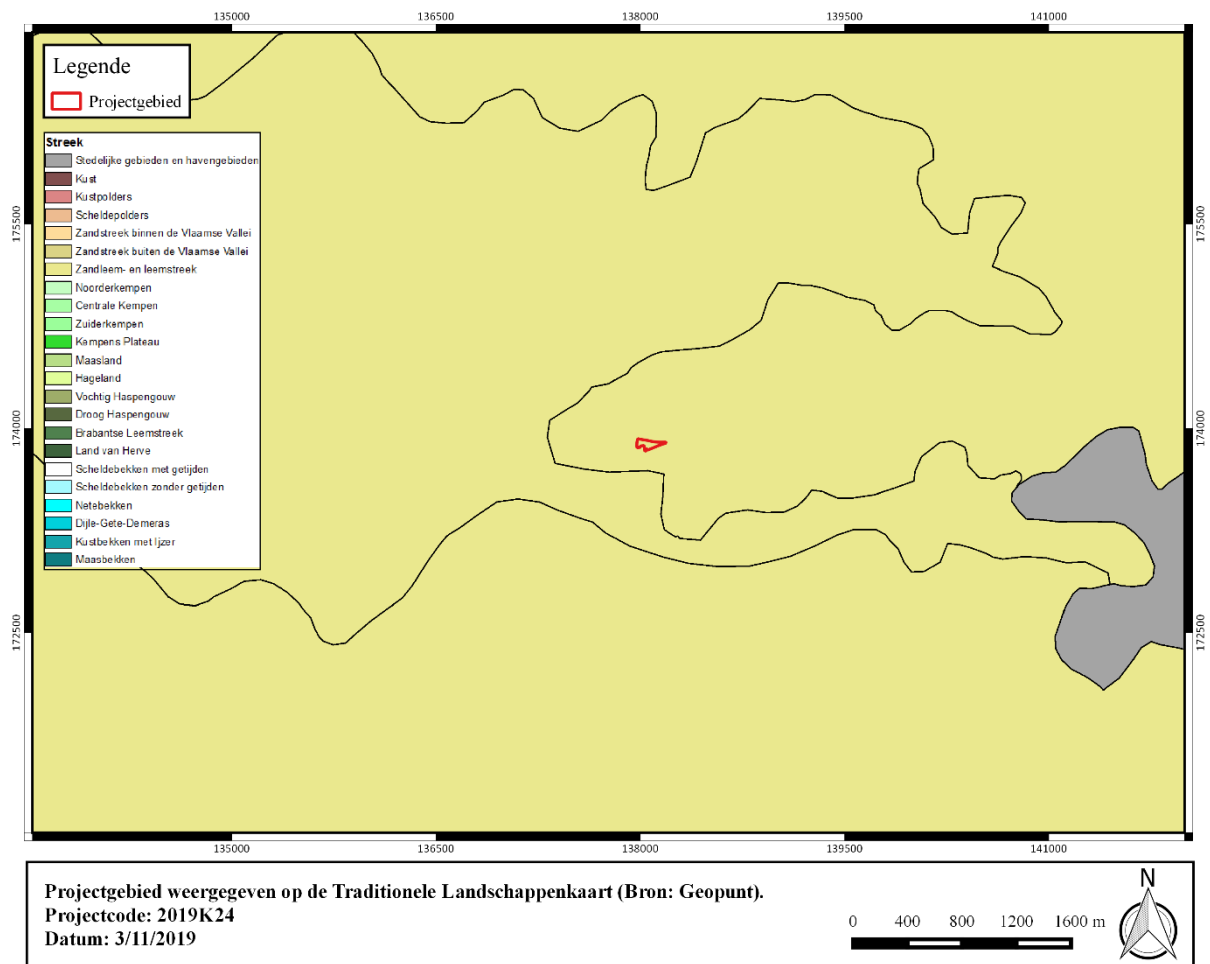
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei.

Landschappelijk situeert het plangebied zich in het glooiende landschap van het Pajottenland, dat zich uitstrekt langs de linkerflank van de Zennevallei. Het terrein is gelegen op een westelijke uitloper van dit heuvelachtig gebied. Precies ten zuiden van het plangebied loopt de beekvallei van de Steenvoordbeek, die afwatert richting de Dendervallei. Ca. 2 km ten noorden van het plangebied bevindt zich de vallei van de Molenbeek, die ten westen van het plangebied aansluit op de vallei van de Steenvoordbeek. Op het microreliëf is duidelijk te zien dat het plangebied gelegen is op een west-oost gerichte helling. Het terrein situeert zich op een hoogte van ca. 37.5 – 45.0 m TAW en kent een zeer sterk dalend verloop in westelijke richting.

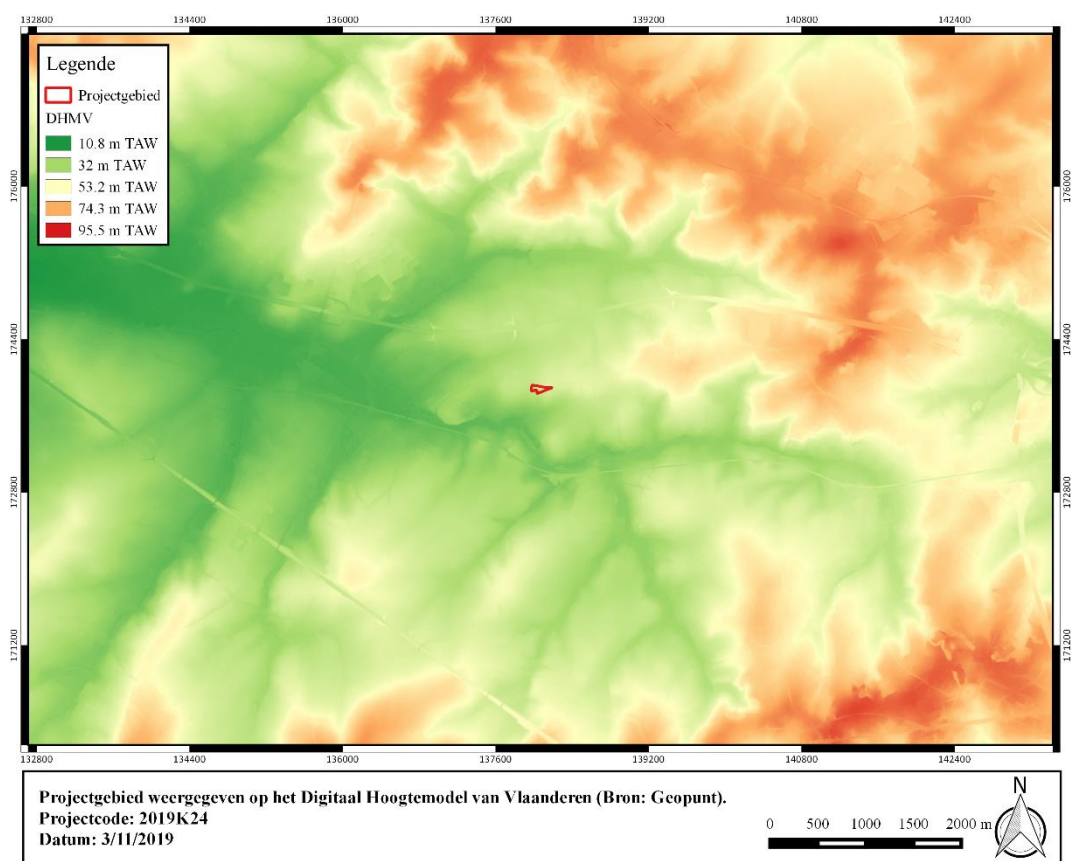
Het terrein situeert zich op de rand van een gradiëntzone langs de Steenvoordbeek, op de overgang van hoger gelegen terrein richting de beekvallei.

Hydrografisch is het plangebied gelegen binnen het Denderbekken, deelbekken Bellebeek.

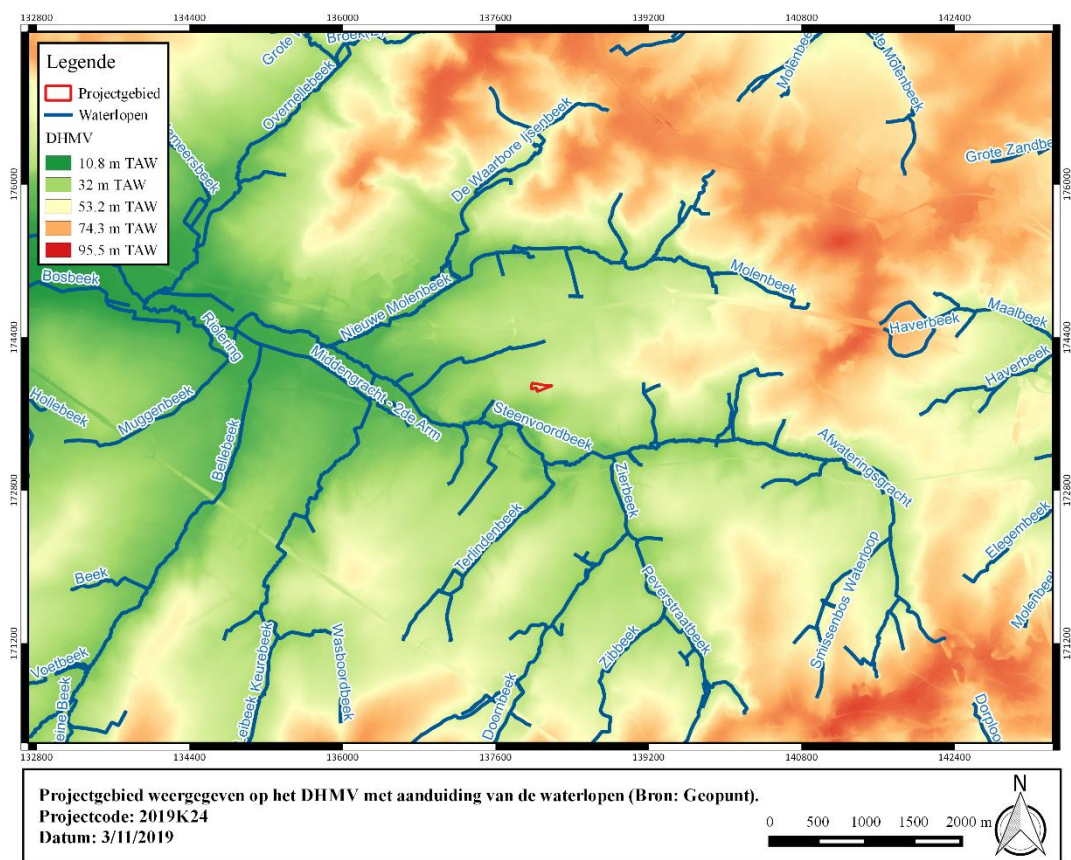

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

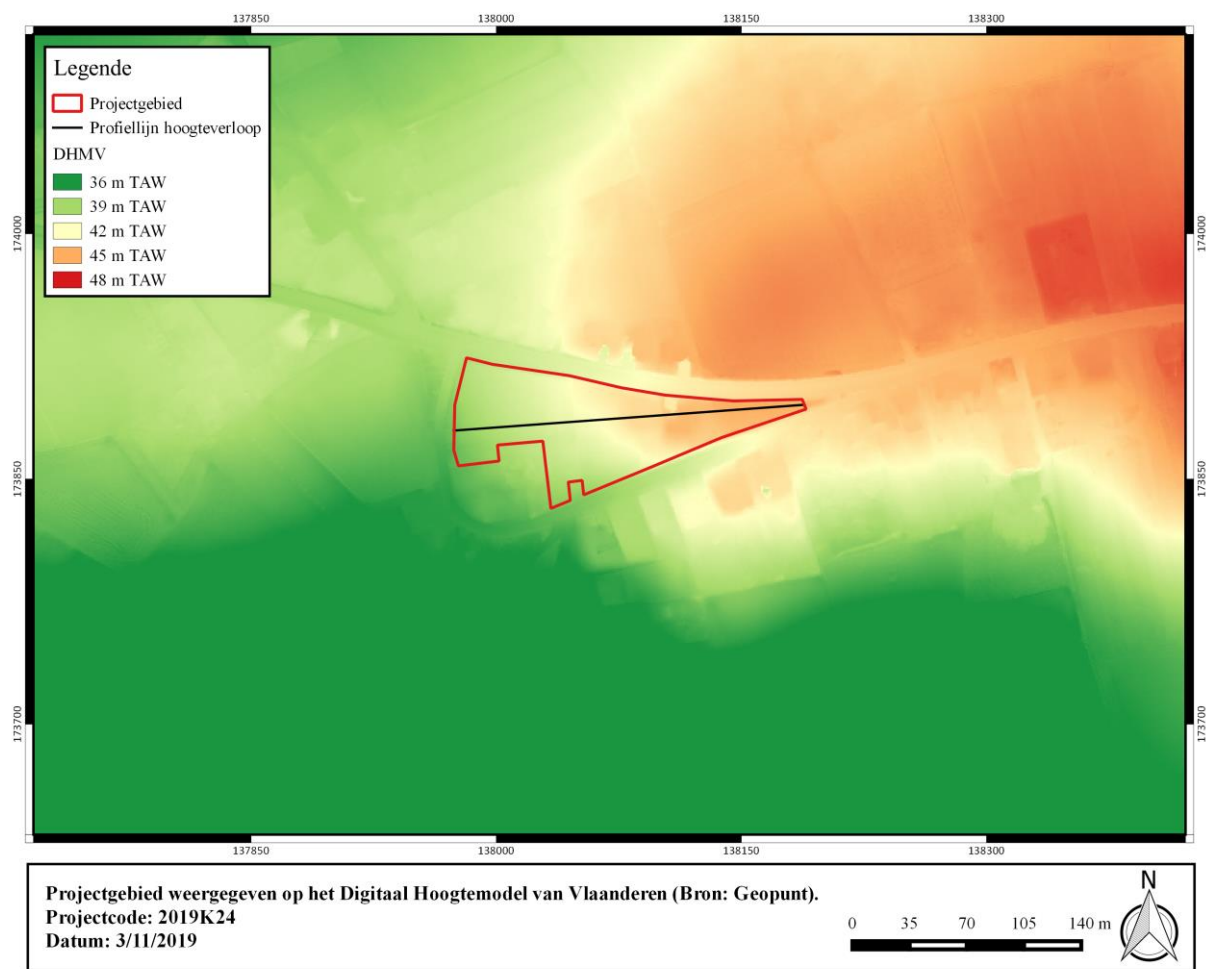

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

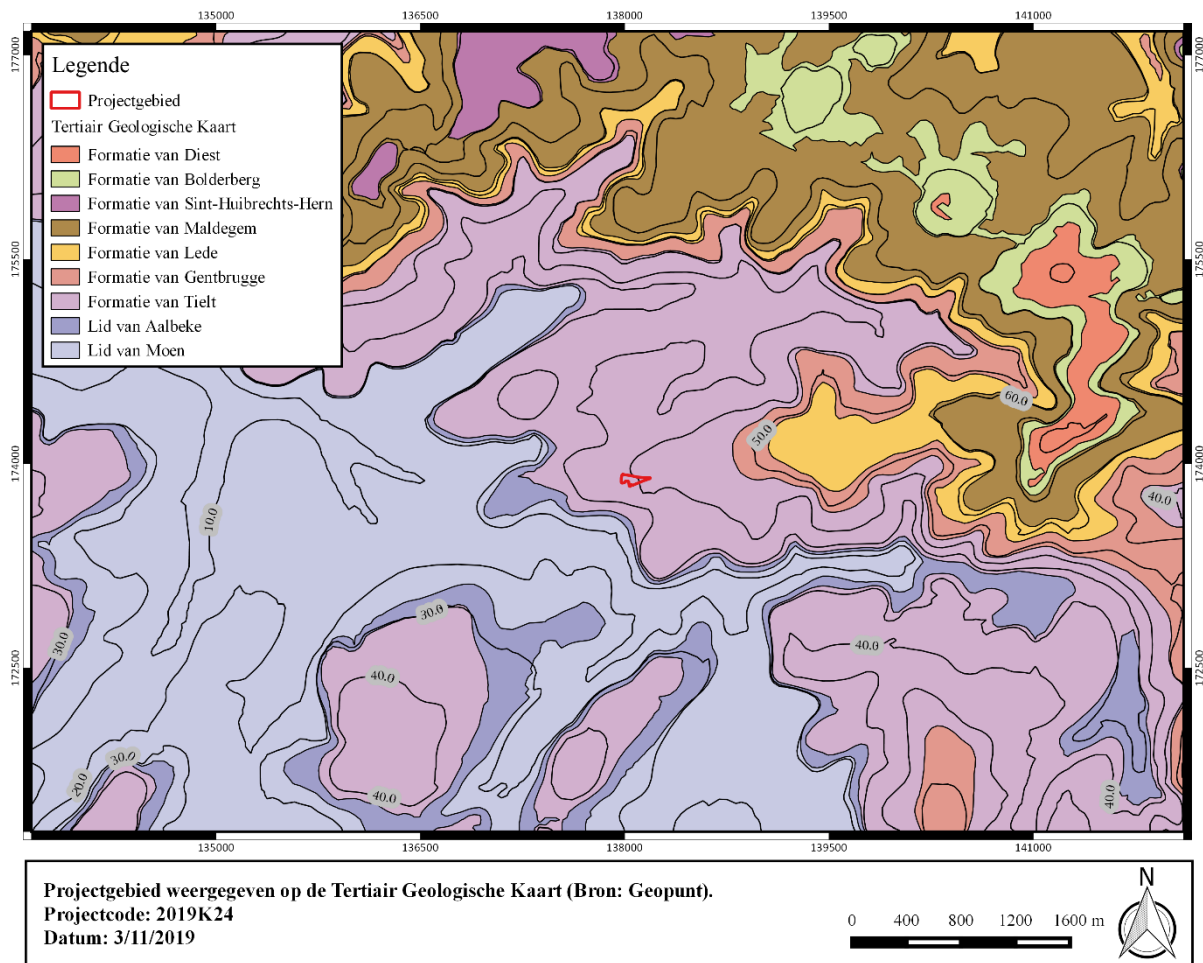

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

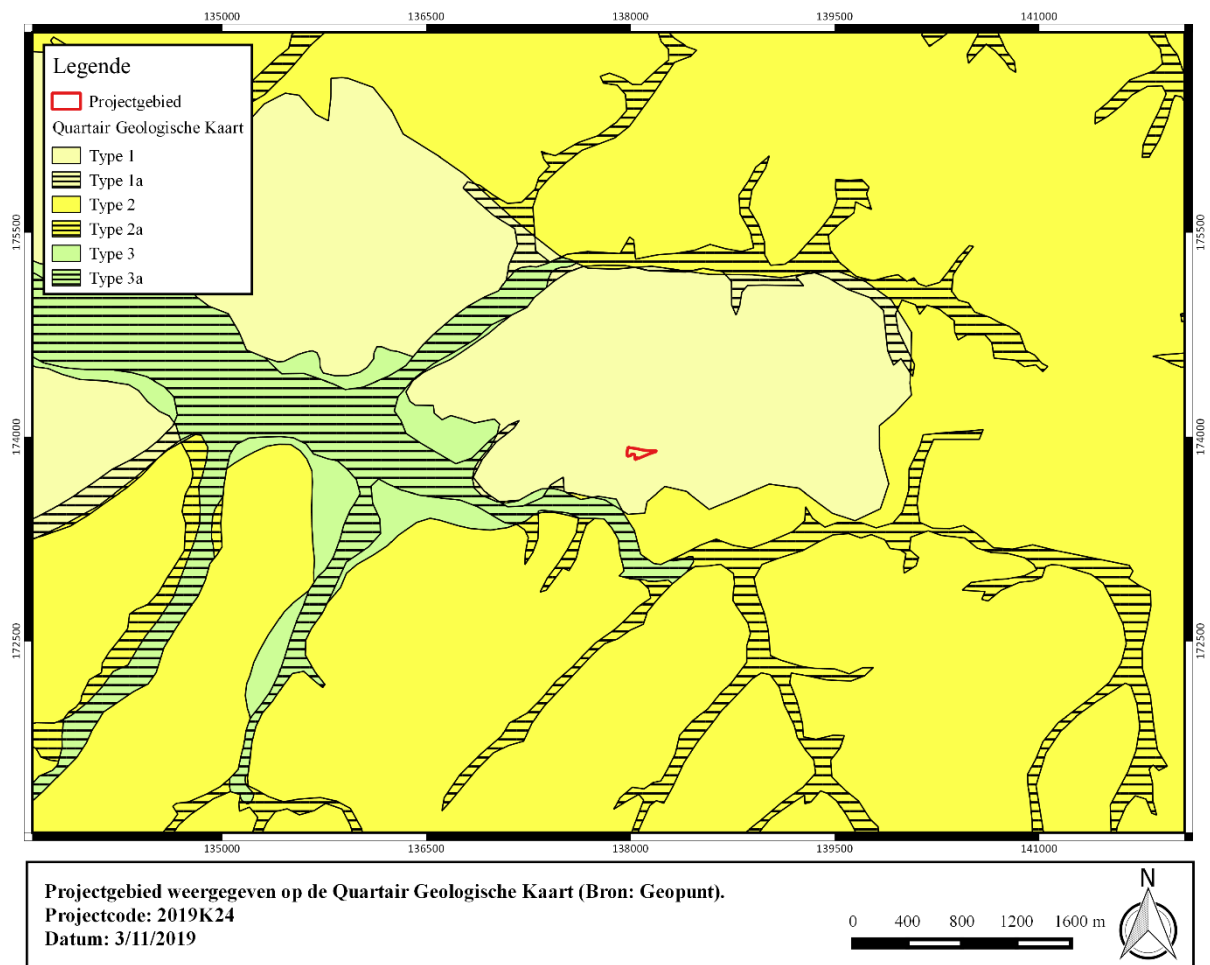
Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Tielt**. Deze formatie bestaat uit ondiep marien zeer fijn zand dat naar onderen toe overgaat in een zeer-fijnzandige grove silt. Deze sedimenten werden afgezet tijdens het Ieperiaan (56,0 Ma - 47,8 Ma).

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Quartair Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

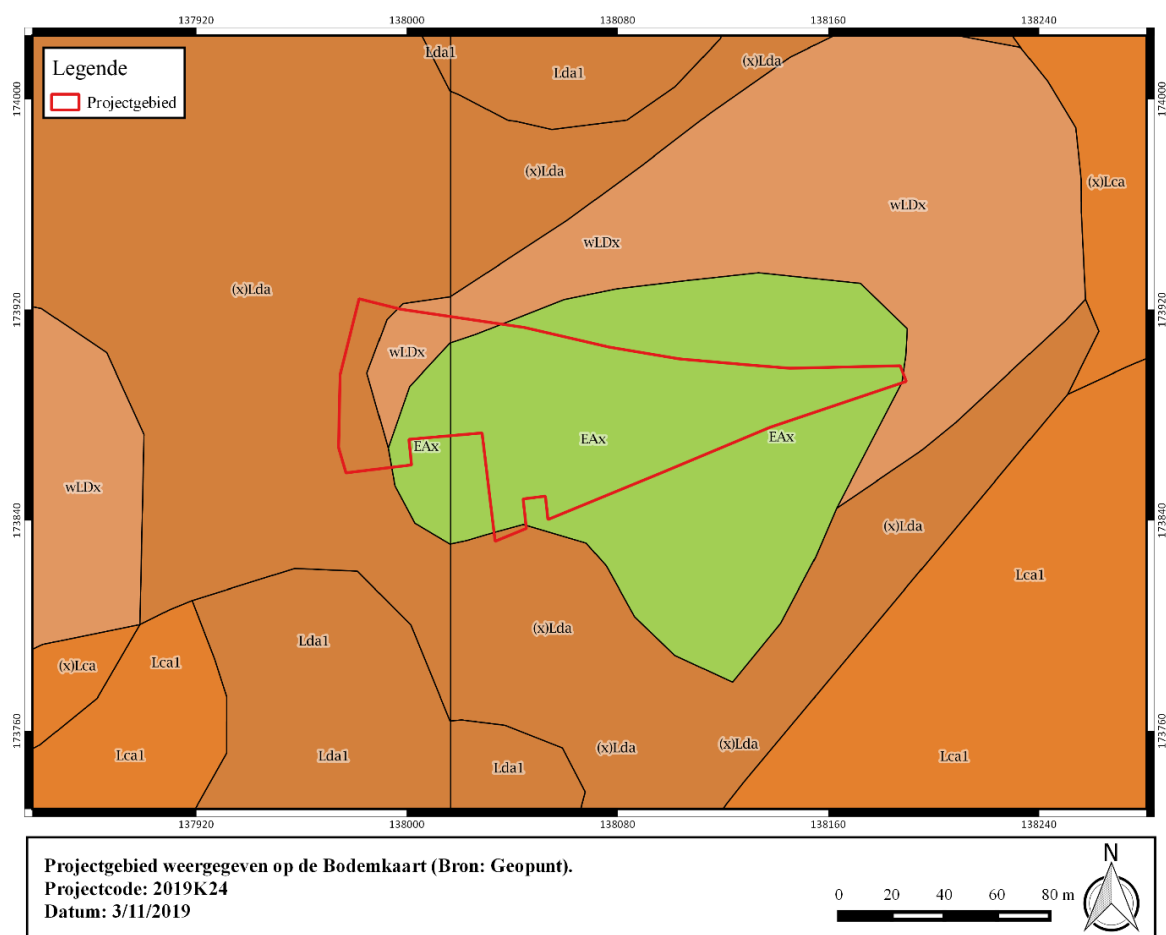
1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

Het bodemtype **(x)Lda** is een matig natte, matig gleyige zandleembodem met textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont. De Lda en Ldc series zijn matig natte, matig gleyige zandleemgronden met donker grijsbruine bouwvoor. Onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloopte horizont voor die aan de contactzone met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont.

Het bodemtype **wLDx** is een droge, zwak gleyige tot matig droge, matig gleyige zandleembodem met onbepaalde profielontwikkeling. Het klei-zand situeert zich op geringe diepte (ondieper dan 75 cm-mv). De bodems van de Ldx serie kenmerken zich door een minimale profielontwikkeling op Tertiair materiaal, al of niet vermengd met residuair grint en afgedekt door een dun Pleistoceen zandleemdek. Roestverschijnselen komen voor vanaf 50-80 cm. Ldx is specifiek geschikt voor weide.

Het bodemtype **Eax** is een zeer droog, niet gleyige tot matig nat, matig gleyige kleibodem met onbepaalde profielontwikkeling. Het bodemcomplex EAx kenmerkt gronden met uiteenlopende profielontwikkeling op Tertiair kleiig materiaal. De donker grijsbruine bovengrond is soms iets roodachtig, soms wordt het materiaal zwaarder in de diepte, soms rust hij op een zandige groenachtige klei met zandlenzen of op zand. De pedogenetische horizonten zijn moeilijk waar te nemen. De drainageklassen wisselen plaatselijk sterk en zijn gegroepeerd in het drainagecomplex . A ., dat de klassen . a ., . b ., . c . en . d . omvat. De waterhuishouding is ongunstig en EAx laat moeilijk water door en kan vlug opdrogen.

De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied aan dat de afzettingen van het Tertiair zich op geringe diepte bevinden. Het grootste deel van het terrein wordt gekarteerd als zeer droge, matig gleyige kleibodem. Vermoedelijk heeft erosie een groot deel van het Pleistoceen dek opgeruimd of is het zandleemdek opgenomen in de bouwvoor

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

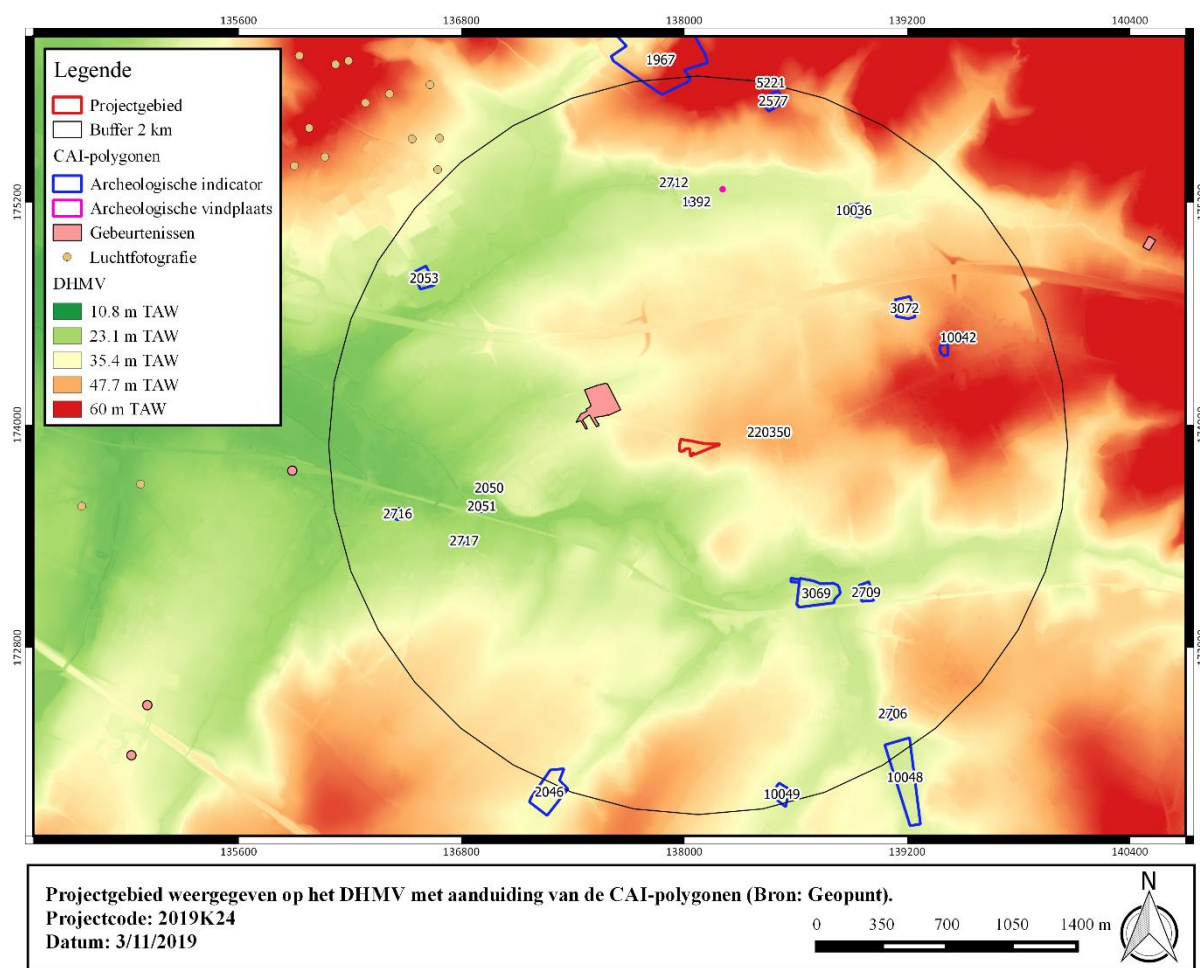
1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Ca. 450 meter ten noordwesten van het projectgebied is in 2011 een mechanische prospectie uitgevoerd o.l.v. Yperman aan de Meidoornlaan. Bij dit onderzoek zijn postmiddeleeuwse en recente sporen vastgesteld. Over het volledige terrein van 2,5 ha werden 92 sporen geregistreerd. In totaal werden 48 paalkuilen aangetroffen. Het merendeel van de sporen is vierkantig of rechthoekig van vorm met een scherpe aflijning en niet afgeronde hoeken. Zowel de vorm als de scherpe aflijning wijzen op recentere paalkuilen. Deze zijn mogelijk terug te brengen tot perceelgrenzen of beperkte houten constructies aan de rand van de agrarische percelen. In totaal werden 15 losse vondsten ingezameld. Al het materiaal, op 1 silexafslag na, is postmiddeleeuws tot zeer recent. Deze verzameling bevatte o.a. een kleine gloeilamp, een knoop met een Belgische leeuw, verschillende kogelhulzen en lederen afdichtringen. Andere losse vondsten betreffen verschillende scherven aardewerk. De meeste zijn rood aardewerk met loodglazuur. Deze kunnen als mestvondsten geïnterpreteerd worden.³

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn weinig tot geen archeologische vindplaatsen gekend. De gekende waarden die zijn opgenomen op het kaartblad van de CAI betreffen in hoofdzaak cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse structuren. Ca. anderhalve kilometer ten noorden zijn de resten opgegraven van een B-17 Flying Fortress-bommenwerper.

³ Yperman, W. Fockede, L. 2011. Het archeologisch vooronderzoek aan de Meidoornlaan te Ternat, Archeo-rapport 66, Studiebureau Archeologie BVBA, 33p.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

151603	Opgraving (2001); NK: 15 meter 20^e eeuw: B-17 Flying Fortress-bommenwerper: the Sunrise Serenade het toestel werd neergeschoten op 1 mei 1944. 14-07-2001: stukken van de motor, een wiel, twee landingspoten, kledij van de soldaten, schroefblad werden teruggevonden Bron: S.n. 2010: Het einde van de "Sunrise Serenade" in Nieuwermolen, Open monumentendag zondag 12 september 2010. Monumenten in Dilbeek , Dilbeek
--------	--

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

1392	Indicator cartografie; NK: 15 meter 16^e eeuw: lusthof
------	--

1967	Toevalsvondst ; Indicator cartografie; NK: 15 meter Steentijd: lithisch materiaal - op vier verschillende plaatsen van het hedendaagse goed heeft men silex gevonden Romeinse tijd: tegulae 17^e eeuw: de huidige hoofd vleugel gaat terug tot 1880-1890
2046	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: motte
2050	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: hoeve
2051	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: hoeve
2053	Indicator cartografie; NK: 15 meter 18^e eeuw: hoeve
2577	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: hoeve
2706	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: kerk
2708	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: molen
2709	Indicator cartografie; NK: 15 meter 16^e eeuw: hoeve
2712	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: molen
2716	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: kerk
2717	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: motte

3069	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: motte
3072	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: motte
5221	Indicator cartografie; NK: 15 meter 16 ^e eeuw: kapel
10035	Indicator cartografie; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kapel Late middeleeuwen: kerk
10036	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: hoeve
10042	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: motte
10048	Indicator cartografie; NK: 15 meter 18 ^e eeuw: lusthof
10049	Indicator cartografie; NK: 15 meter 16 ^e eeuw: hoeve
220350	Indicator cartografie; NK: 15 meter 18 ^e eeuw: kapel

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Ca. 2 kilometer ten noorden van het plangebied zijn wel sporen aangetroffen van menselijke aanwezigheid in de steentijd. De omgeving van het plangebied op hoger gelegen gebied die uitkijkt op een vallei, moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op jager-verzamelaars. Tevens 2 kilometer ten noorden van het plangebied zijn tegulaefragmenten uit de Romeinse periode aangetroffen.

Hoewel er relatief weinig gekend is over de vroegste geschiedenis van Ternat vertelt het toponiem wel iets over de ontstaansgeschiedenis, namelijk dat van een bewoningskern op een vochtige bodem. Het gebied bestond oorspronkelijk uit woeste, natte gronden die in het noorden aansloten bij een grote bosgordel en die in zuiden deel uitmaakte van het vallei-gebied. In 877 was een gebied met de naam Wambeek (dat de huidige gemeenten Wambeek, Ternat en Sint-Katherina-Lombeek omvat) eigendom van de Sint-Gertrudis-abdij van Nijvel. In 1268 was Ternat reeds een afzonderlijke parochie. Het cartolarium van het klooster van Affligem vermeldt immers in 1268 een ‘parochia de Nath’. In 1302 was ook Sint-Katherina-Lombeek een zelfstandige parochie. In de loop van de veertiende eeuw bouwden de plaatselijke heren hun slot Kruikenburg (Cruquenborg) te Ternat. Toch bleef Wambeek het bestuurlijk centrum met eigen schepenbanken en cijnshof en vaardigden de schepenen van Wambeek in 1380 zelfs een dorpskeure uit.

Op een totale oppervlakte van 962 ha zijn in 1834 100 ha bebost. De totale beteelde oppervlakte bedroeg 819 ha. Deze cijfers weerspiegelen het rurale karakter van het dorp, wat wordt bevestigd door historisch-cartografische bronnen (cfr. infr. 1.4.2.3).⁴

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

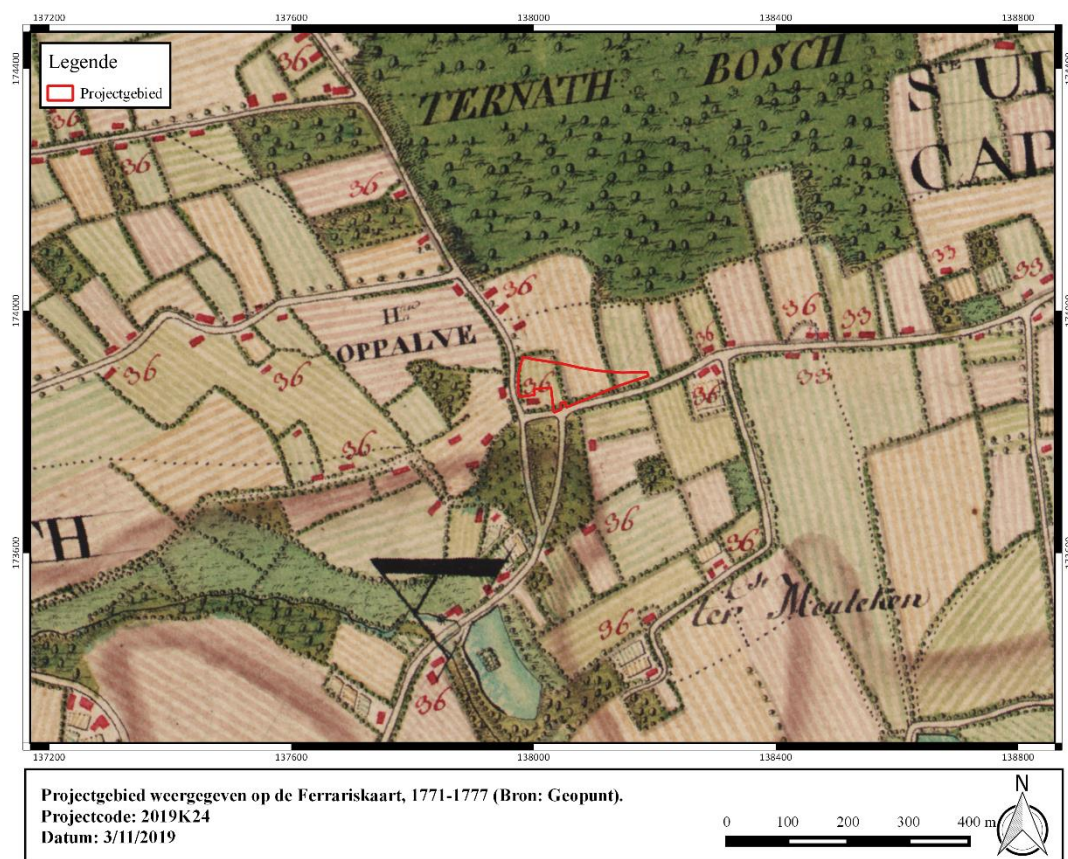
De Ferrariskaart karteert het plangebied als akker. Het verloop van de huidige Oude Brusselstraat is reeds duidelijk waar te nemen. Het plangebied is gelegen in het gehucht Oppalve, precies ten zuiden van het *Ternat Bosch*. Precies ten zuidwesten van het terrein situeert zich een rechthoekig gebouw.

De 19^e-eeuwse kaarten geven evenmin bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Op de Vandermaelenkaart is de oost-west georiënteerde helling van het terrein reeds duidelijk waar te nemen.

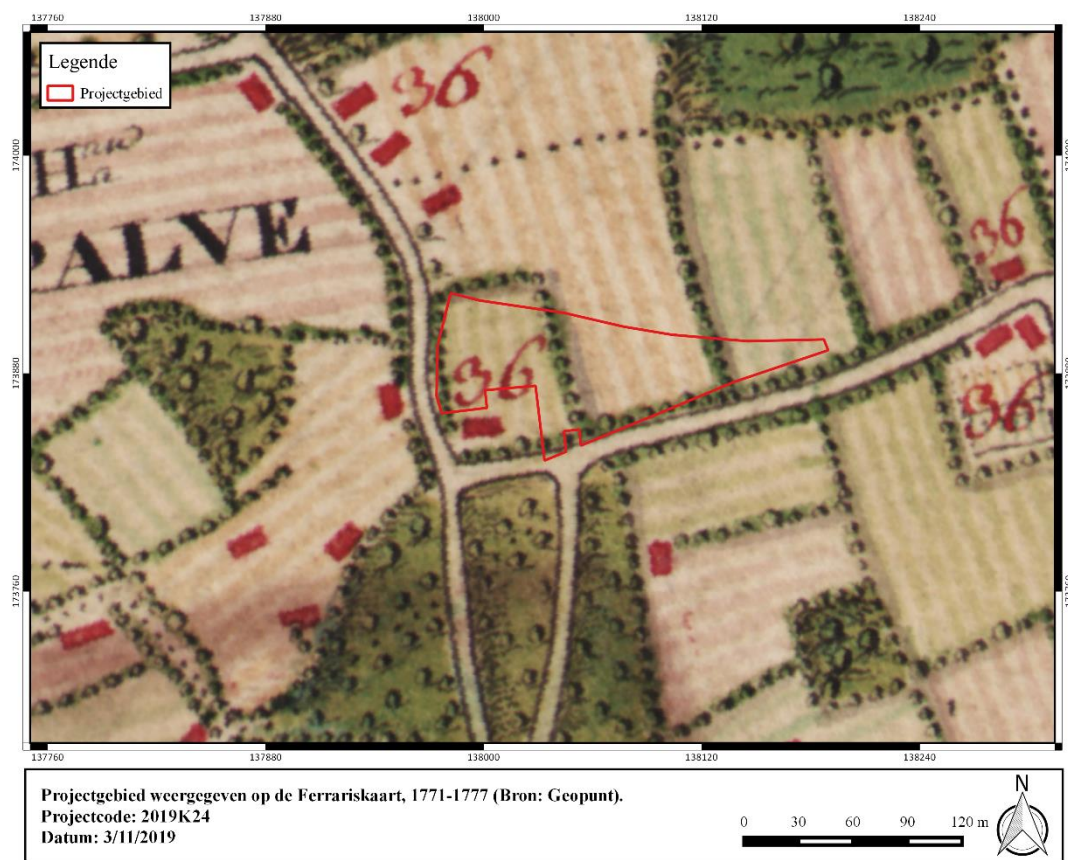
Het historisch-cartografisch bronnenmateriaal reflecteert het open, ruraal karakter van het onderzoeksgebied en de omgeving.

⁴ Hasquin, H. 1980. Gemeenten van België: Ternat, p. 1081

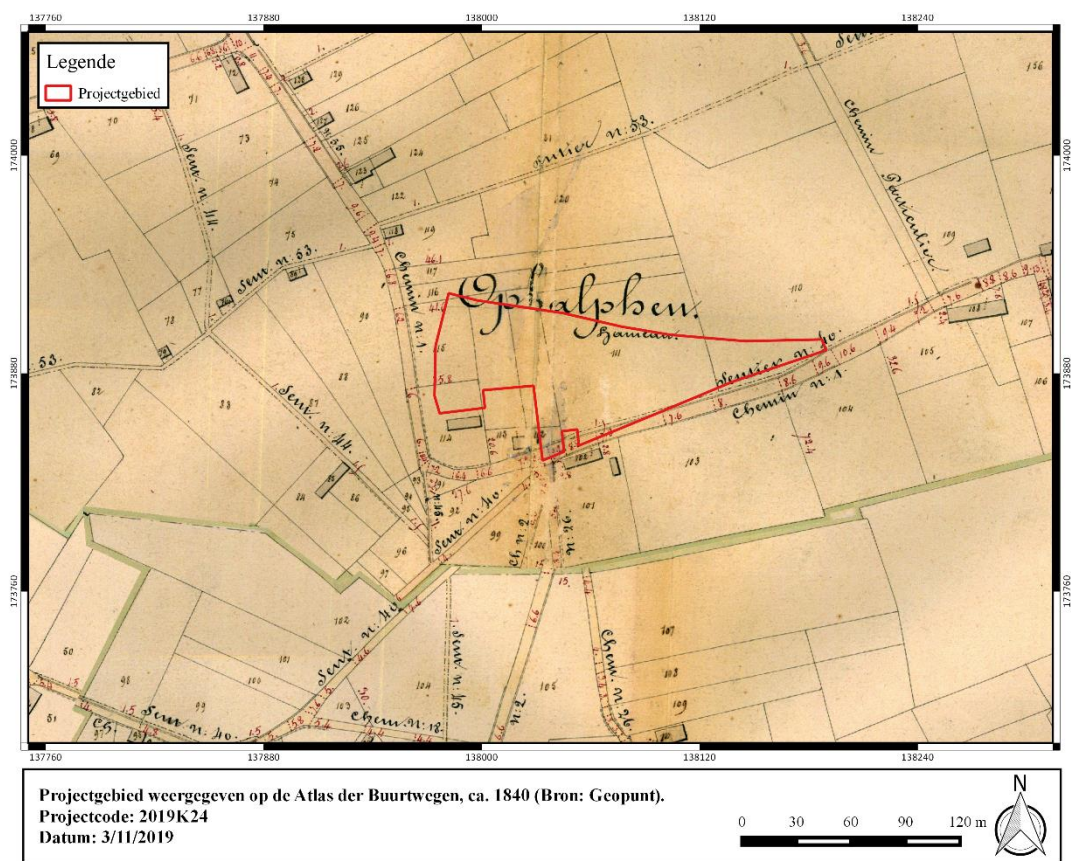

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

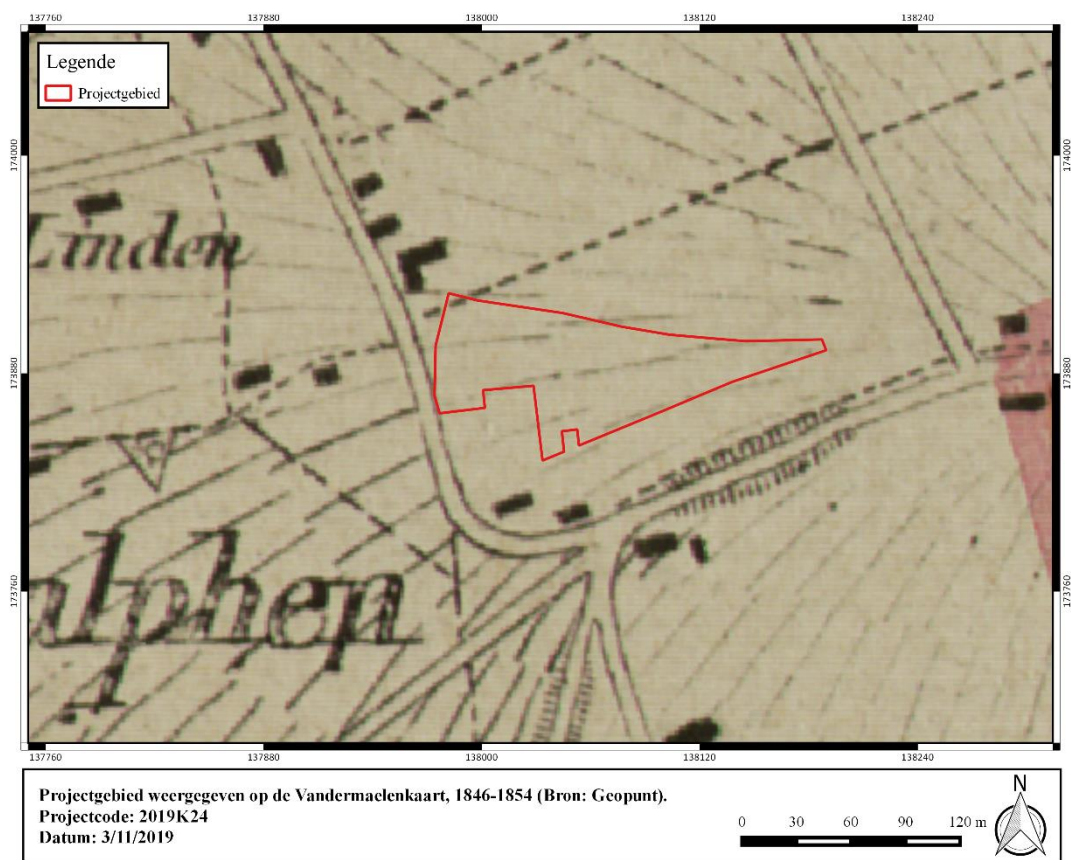

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

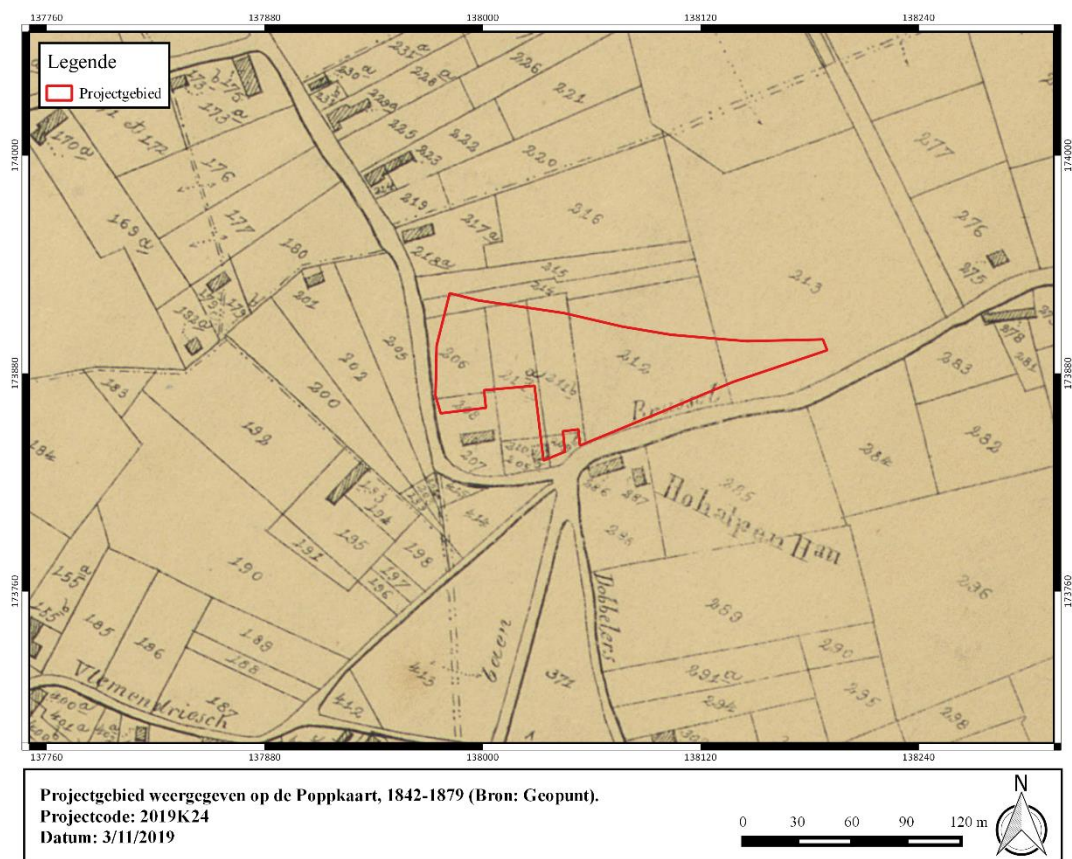

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

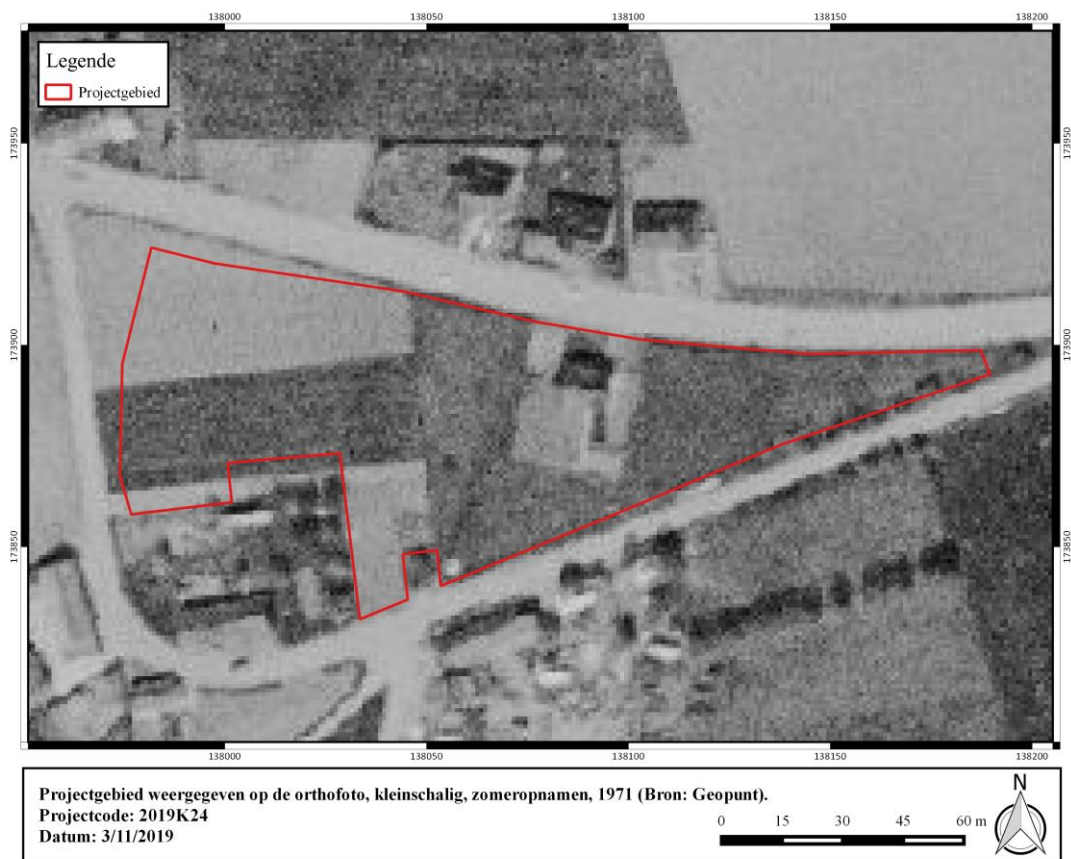
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. De luchtopname van 1971 geeft centraal binnen het plangebied een gebouw weer. In het westelijk deel van het terrein situeert zich mogelijk een akker. Het overig deel van het plangebied is in gebruik als graszone met verspreide vegetatie. In de periode tussen de luchtopnames van 1971 en 1979-1990 is er ten oosten van dit gebouw nog een extra woning bijgekomen. Deze toestand is tot op heden bewaard.

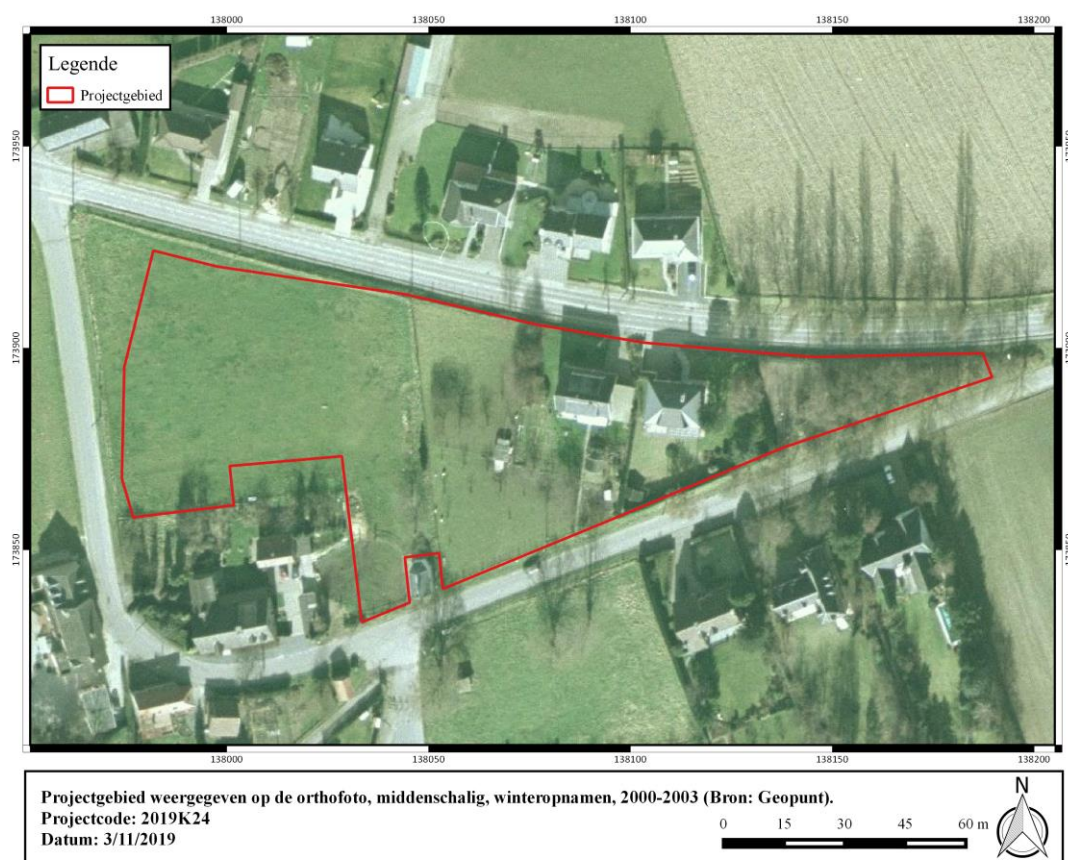
De oppervlakte van het plangebied bedraagt 9166 m². Op heden is ca. 365 m² van het terrein bebouwd, bijkomend is ca. 222 m² verhard. Deze bebouwing en verharding situeert zich quasi integraal in de zone die buiten de huidige verkavelingsvergunning gesloten is. Het overige deel van het terrein is in gebruik als graszone, verspreid komt vegetatie voor in de vorm van boomgroei.

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2018 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling op de percelen omsloten door de Brusselstraat en de Oude Brusselstraat te Ternat. Het projectgebied is ca. 9166 m² groot waarvan de geplande werken ca. 6920m² beslaan.

Ternat is gelegen in de zandleem- en leemstreek. Het onderzoeksgebied is gelegen op een oost-west gerichte uitloper van het heuvelcomplex behorende tot het Pajottenland. Het landschap wordt er gedomineerd door de vallei van de Steenvoordbeek ten zuiden van het onderzoeksgebied die in richting het westen afwatert naar Bellebeek en de Dender toe. Meerdere kilometer ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich de vallei van de Molenbeek, die ten westen van het onderzoeksgebied aansluit op de Steenvoordbeek. Het terrein helt sterk af in westelijke richting. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen die rusten op de Tertiaire sokkel. Type 1 op de Quartairgeologische kaart geeft aan dat het sediment bestaat uit zandleem en niet zozeer leem. De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied aan dat de afzettingen van het Tertiair zich op geringe diepte bevinden. Het grootste deel van het terrein wordt gekarteerd als zeer droge, matig gleyige kleibodem. Vermoedelijk heeft erosie een groot deel van het Pleistoceen dek opgeruimd of is het zandleemdek opgenomen in de bouwvoor. De omgeving van het onderzoeksgebied moet een aantrekkingskracht gehad hebben op gemeenschappen jager-verzamelaars. Het terrein bevindt zich namelijk op de rand van de gradiëntzone langs de Steenvoordbeek, op de overgang van hoger gelegen terrein richting de beekvallei. De archeologische neerslag van menselijke aanwezigheid tijdens het finaal-paleolithicum en mesolithicum bestaat doorgaans uit concentraties artefacten en ecofacten. Op basis van de beschikbare gegevens kunnen voorspellingen gedaan worden over de bewaringscondities met betrekking tot deze resten. Mogelijk is een deel van het Pleistoceen dek afgespoeld of herwerkt in de bouwvoor. Een landschappelijk bodemonderzoek moet in de eerste plaats een inzicht bieden in de bodemopbouw van het terrein en de bewaringscondities met betrekking tot archeologisch erfgoed.

De cartografische bronnen situeren het onderzoeksgebied ter hoogte van het gehucht 'Oppalve' of 'Opalphen', aan het kruispunt van twee wegen. Een eind ten noorden van het onderzoeksgebied is op de Ferrariskaart het bos van Ternat aangeduid. Ook ten zuiden van het onderzoeksgebied, aan de overzijde van de weg, is een bos weergegeven. In tegenstelling tot wat de gegevens van de bodemkaart doen vermoeden, is het terrein op het eind van de 18^e eeuw in gebruik als landbouwgrond. Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied geeft de Ferrariskaart geen bebouwing weer. Direct ten zuiden, aan het eigenlijke kruispunt, is een structuur afgebeeld. De 19^e-eeuwse bronnen geven hierin weinig tot geen verandering weer. Het geraadpleegde kaartmateriaal reflecteert het landelijke, kleinschalige en open karakter van het onderzoeksgebied en de omgeving waarbij akkers, weiden en kleine bewoningskernen afwisselen. Op het oudste luchtbeeld is te zien hoe zich slechts één vrijstaande woning tegen de Brusselstraat situeert. Het overige terreindeel is in gebruik als weide en akker. Op het luchtbeeld van de jaren '80 is te zien hoe een woning bijgebouwd is. Vanaf het luchtbeeld van 2000-2003 is te zien dat het terrein niet langer in gebruik is als akker en de huidige situatie waarneembaar is.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn weinig tot geen archeologische vindplaatsen gekend. De gekende waarden die zijn opgenomen op het kaartblad van de CAI betreffen in hoofdzaak cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse structuren. Aan de Meidoornlaan, een 500-tal meter ten noorden van het onderzoeksgebied, werd in 2011 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op een terrein van ca. 2,8ha. Hierbij werden hoofdzakelijk postmiddeleeuwse tot recente sporen aangesneden. Eén enkele silexafslag wijst

op oudere menselijke aanwezigheid in de omgeving, het overig vondstmateriaal is allemaal relatief recent van aard⁵.

Op basis van de beschikbare gegevens kan de impact van de geplande werken op het bodemarchief nog niet ingeschat worden. Bijkomende terreinwaarnemingen zijn noodzakelijk. De vaststellingen van de bureaustudie wijzen op een trefkans inzake erfgoed bestaand uit artefactenconcentraties en resten van bewoning in de vorm van bodemsporen. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringskansen met betrekking tot artefactensites te evalueren. Blijken bodemhorizonten die indicatief kunnen zijn voor een betere bewaring van artefactensites aanwezig in het bodemprofiel dan dienen deze in een verkennend grid bemonsterd te worden. In het geval van een positief resultaat is een waarderend archeologisch booronderzoek, eventueel aangevuld met proefputten noodzakelijk. Met betrekking tot resten van bewoning (of begraving) is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

⁵ Yperman, W. Fockedeij, L. 2011. Het archeologisch vooronderzoek aan de Meidoornlaan te Ternat, Archeo-rapport 66, pp.33

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2019

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Hasquin, H. 1980. Gemeenten van België:Ternat, p. 1081

Yperman, W. Fockedey, L. 2011. Het archeologisch vooronderzoek aan de Meidoornlaan te Ternat, Archeo-rapport 66.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

